

Podsjetnik na nekoliko speleoloških obljetnica

Vlado Božić | Speleološki odsjek »HPD Željezničar«

Plaketa Dr. Josip Poljak

SOCIETAS SPELÆOLOGICA CROATICA
IOSIP POLJAK
NUMISMATE CROATICA

Ove, 2024. godine u Hrvatskoj možemo slaviti nekoliko važnih planinarskih i speleoloških obljetnica. Za početak, prošlo je **440 godina** od objavljivanja prve znanstvene rasprave o speleologiji (1584.), koju je napisao dubrovački znanstvenik Nikola Gučetić. Posjetio je dvije špilje, špilju Šipun u Cavtatu i špilju Vjetrenicu u Popovom polju, te je uz pomoć ondašnjih saznanja o prirodi uspoređivao i tumačio uvjete u njima.

Prije točno **250 godina** (1774.) talijanski opat, ali i znanstvenik Alberto Fortis objavio je knjigu *Viaggio in Dalmazia*, u kojoj spominje mnoge špilje u Dalmaciji, a detaljno je opisao posjet Rudelićevoj špilji kod izvora Cetine te je ujedno i objasnio hrvatsku riječ »jama«. Knjiga je prije **40 godina** (1984.) prevedena na hrvatski jezik, pod nazivom *Put po Dalmaciji*.

Najznačajnija planinarska obljetnica, sama po sebi važna i za speleologiju, svakako je osnivanje Hrvatskog planinarskog društva (HPD) 1874. godine, dakle prije **150 godina**. O toj obljetnici mnogo je pisano u planinarskoj literaturi, najviše u časopisu *Hrvatski planinar*, u kojemu je detaljno opisano osnivanje HPD-a, daljnji razvoj planinarstva i sva dostignuća kroz tih 150 godina. U domeni speleološke aktivnosti u Hrvatskoj ovo se razdoblje može podijeliti na dva dijela: od osnivanja HPD-a do osnivanja Planinarskog saveza Hrvatske (PSH, danas Hrvatski planinarski savez – HPS) 1948. godine i od osnivanja HPS-a do danas.

Značajka prvog razdoblja je speleološka djelatnost samo nekoliko pojedinaca, a drugog djelatnost speleoloških udruga. U prvom razdoblju, tj. razdoblju od osnutka HPD-a pa do kraja 19. stoljeća, samo je nekoliko članova HPD-a napisalo članke speleološkog sadržaja, a to su Dragutin Hirc, već 1875., i geolog Đuro Pilar, 1882. i 1886. Godine 1898. počeo je izlaziti časopis *Hrvatski planinar*, a Dragutin Hirc postao je njegov prvi urednik. Već u prvom broju geolog Milan Šenoa objavio je uputu kako skupljati planinarsku (a time i speleološku) građu. Od tada je u raznoj planinarskoj literaturi više pisano i o speleologiji. U razdoblju od početka 20. stoljeća do osnivanja PSH-a značajan prilog speleologiji dalo je nekoliko članova HPD-a: Umberto Girometta, osnivanjem Špiljarskog odjela na splitskoj Realki 1910. godine, i Miho Kusijanović, obojica istražujući i pišući o

Dragutin Hirc

Đuro Pilar

Umberto Girometta
Autor: nepoznat

Miho Kusijanović
Autor: nepoznat

Josip Poljak
Autor: nepoznat

speleološkim objektima u Dalmaciji, kao i pravnik Ivan Krajač i geolog Josip Poljak, pišući o speleološkim objektima na Velebitu. Josip Poljak je 1922. godine na temi »Pećine hrvatskog krša« postao prvi koji je doktorirao na temi speleologije.

Osnivanjem prvih speleoloških sekcija u planinarskim društvima početkom pedesetih godina 20. stoljeća (inicijator Vladimir Redenšek osnovao je prvu speleološku sekciju 1949. u PD-u »Zagreb«) i osnivanjem Komisije za speleologiju u Planinarskom savezu Hrvatske 1956. godine došlo je do naglog razvoja speleologije u Hrvatskoj te su tijekom narednog razdoblja organizirane brojne speleološke ekspedicije u zemlji i inozemstvu.

Sustavnim školovanjem po programu KS HPS-a članovi speleoloških udruga osposobili su se za svladavanje svih izazova u speleologiji. Prvi speleološki tečaj održan je 1957., prvi udžbenik *Osnovna znanja iz speleologije* tiskan je 1961., a 2019. godine tiskan je priručnik *Speleologija* na čak 793 stranice! Dio članova Hrvatske gorske službe spašavanja (HGSS) čine i speleolozi te su danas među najboljima na svijetu.

Prije **140 godina**, odnosno 1884., austrijski slikar Eugen von Ransonnet na otoku Biševu dao je proširiti ulaz u Modru špilju tako da se u nju može ući čamcima. Od tada je Modra špilja dobro poznata i jedna od najposjećenijih špilja u Hrvatskoj.

Ivan Krajač
Autor: nepoznat

Vladimir Redenšek
Autor: nepoznat

Plaketa Dr. Josip Poljak
Autor: nepoznat

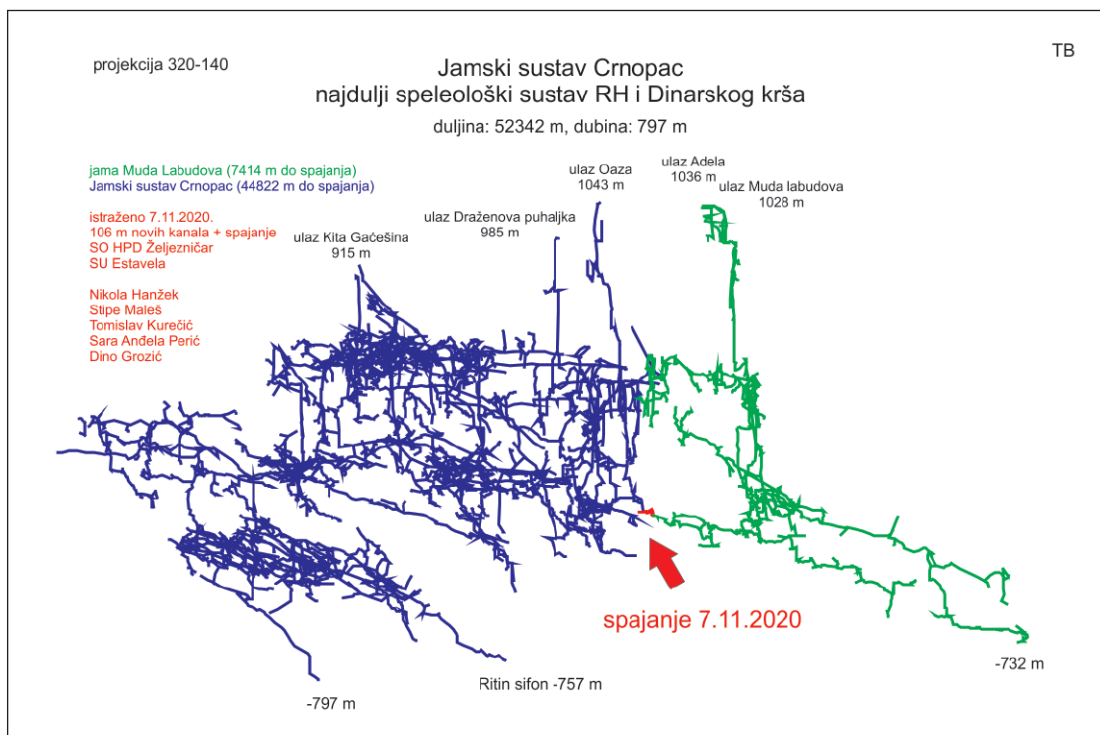
Ove godine HAZU slavi **100 godina** od rođenja akademika Mirka Maleza, dugogodišnjeg člana Speleološkog odsjeka HPD-a »Željezničar« i pokretača tada jedinstvenog časopisa *Speleolog*. Mirko Malez svojim je znanstvenim radom, obavljajući speleološka, geološka, arheološka i paleontološka istraživanja, 1968. godine stekao i titulu akademika te je tako postao prvi akademik čiji je rad bio usko povezan uz speleologiju.

U Zagrebu je 1954., prije **70 godina**, osnovano Speleološko društvo Hrvatske, koje je imalo funkciju saveza speleologa Hrvatske. Godine 1991. preimenovano je u Hrvatsko speleološko društvo (HSD), a od 1998. do danas koristi se naziv Hrvatski speleološki savez (HSS). U Savez su se počele udruživati speleološke udruge koje nisu udružene u KS HPS, pa od tada u Hrvatskoj postoje dvije krovne speleološke organizacije – KS HPS i HSS.

Prije **25 godina**, od 10. do 11. prosinca 1999., u planinarskoj kući Vodice na Žumberku prvi je put održan skup hrvatskih speleologa, pod nazivom »Dani speleologa Hrvatske«. Inicijatori i organizatori

bili su karlovački speleolozi iz Speleološkog odsjeka PD-a »Dubovac« pod pokroviteljstvom KS HPS-a. Na skupu je dogovoreno da će se takav skup održavati svake godine u organizaciji neke od speleoloških udruga. Od tada se skupovi održavaju skoro svake godine. Zbog pandemije skup nije održan samo 2020., a zbornici sažetaka napravljeni su za većinu skupova, osim za 1999., 2000., 2001., 2003. i 2010. godinu. Ukupno je održano 25 skupova na 14 različitih lokacija, čiji su organizatori bili naizmjenično KS HPS i HSS, a posljednji skup održan je 2024. godine u Drežnik Gradu.

Prije **20 godina** (2004.) pronađen je ulaz u jamu Kitu Gaćešinu, čime je započelo istraživanje speleološkog objekta koji danas zovemo Jamski sustav Crnopac. U proteklih 20 godina intenzivnih istraživanja otkriveno je da sustav ima barem šest ulaza (Kita Gaćešina, Draženova puhaljka, Oaza, Adela, Muda labudova, Vlažna Mađarica), a zadnji dokaz o spoju sustava na novi ulazni objekt pronađen je upravo ove, 2024. godine, na 20. obljetnicu, u Vlažnoj Mađarici.

Nacrtni Jamskog sustava Crnopac
Autor: Teo Barišić

Mirko Malez 1959. godine u prostorijama SO HPD-a »Željezničar«
 Autor: Krasin Gržinić

Mirko Malez kao student
 Autor: nepoznat

Mirko Malez na Godišnjoj skupštini SO HPD-a »Željezničar« 15. ožujka 1990., pet mjeseci prije smrti
 Autor: Juraj Posarić